

Asia: VN/9365/2025

Lausuntopyyntö: Hallituksen esitys eduskunnalle työttömyysturvalain 2 a luvun 9 ja 10 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Onko teillä lausuttavaa esityksestä yleisesti?

Nykyinen neliportainen malli on todettu käytännön työssä epäselväksi ja aikaa vieväksi. Esityksen mukainen malli selkeyttää ja yksinkertaistaa lainsäädäntöä seuraamusmenettelyjen osalta sekä helpottaa peruskäsittelyn työtä, kun jokaisen laiminlyönnin kohdalla ei tarvitse tutkia erikseen, tuleeko asia siirtää työttömyysturvan vastuualueen ratkaistavaksi. Asiakkaat tietävät, että jokaisesta laiminlyönnistä tulee seuraamus, kun aikaisemmin asiakkaalla on voinut olla 1 laiminlyönti 12 kk välein ilman seuraamusta, jolloin kokonaisuus on voinut olla asiakkaiden suuntaan vaikeasti hahmotettava. Esitys antaa selkeän viestin asiakkaiden suuntaan siitä, että työvoimaviranomaisen kanssa asiointi on velvoittavaa ja työttömyysetuus vastikkeellista.

2. Onko teillä lausuttavaa säädösehdotuksesta ja sen perusteluista?

Mahdollinen perusteettomien työhakemusten vähentyminen seuraamusten kiristämisen vuoksi otetaan varmasti työnantaja/yrityskentällä mielellään vastaan. Huomioitavaa kuitenkin on, että vaikutus perustuu arvioihin, eikä tutkimusten mukaan perusteettomien työhakemusten osuus ole ollut kovinkaan suuri, jolloin mahdollinen vaikutus muodostuu luonnollisesti vähäisemmäksi. Koska seuraamus asetetaan ensimmäisestä laiminlyönnistä, työnhakijoiden voisi suuremmalla todennäköisyydellä ajatella hakevan koulutustaan ja osaamistaan vastaavaa työtä. Työvoimaviranomaisen tulee huolehtia, että sillä on riittävä resurssi ja osaaminen vastata työnhakijoiden palvelutarpeeseen ja ohjaukseen, jotta työnhakijoilla on ymmärrys siitä, millä eri tavoin he voivat työtä hakea ja työnhakuvelvoitettaan täyttää.

6 viikon työssäolovelvoite jo toisesta laiminlyönnistä on merkittävä seuraamus etenkin tämänhetkisessä työmarkkinatilanteessa, jossa jo kesätöistä kilpailevat pitkään työelämässä olleet työttömäksi jääneet työnhakijat. Käytännössä työssäolovelvoite johtaa usein viimesijaisen etuuden eli toimeentulotuen piiriin. Valitusvastineiden määrä ja sitä myöten työmäärä lisääntynee jonkin verran nykyisestä.

Työsuhteiden laadun mahdollinen heikentyminen työttömyysturvaseuraamusten vuoksi (s.7, tutkimus Huuskonen) aiheuttaa luonnollisesti sen, että työnhakijat tulevat uudelleen ja pikemmin asiakkaiksi, kuin tilanteessa, jossa työttömyys olisi kenties kestänyt hieman pidempään, mutta saatu työ vastaisi paremmin hakijan osaamista ja koulutusta ja olisi sellainen, johon hakija voisi sitoutua pitkäksi aikaa. Toisaalta kuten esityksessä on todettu, hakija voi omalla toiminnallaan vaikuttaa siihen, ettei työttömyysturvaseuraamuksia tule, jolloin hakija voi keskittyä hakemaan omaa osaamista ja toivomuksia vastaaviin paikkoihin. Negatiiviset vaikutukset kohdistunevat ensisijaisesti pitkäaikaistyöttömiin, joilla on työnhaun järjestelmästä kyllä kokemusta, mutta tähän työnhakijoiden joukkoon kohdistuvat myös ne hakijat, joilla on työnhaun esteenä monialaisia haasteita.

3. Onko teillä lausuttavaa esityksen vaikutusarvioista?

Vaikutukset KEHA-keskukseen on arvioitu liian kapeasti. Oletus on, että lausuntomäärä pysyy samana. Arviossa ei oteta huomioon, että asiakkaiden velvollisuudet ovat lisääntyneet vuoden 2022 jälkeen mm. työnhakuvelvoitteen osalta. Lisäksi työtarjoukset ovat muuttumassa kaikkia asiakkaita velvoittavaksi vuoden 2026 alusta TYKE-HE voimaan tullessa. Nykyisellään työnhakuvelvoitteen täyttämisen osalta tehdään paljon 1. laiminlyöntiin liittyviä OZ1-tiedotteita, joiden perusteella asiakas on korjannut toimintaansa tai laiminlyönti on tehty tarkoituksella tietäen, että seuraamusta ei tule heti. Velvoitteen laiminlyönti ei ole koskaan mennyt KEHA:n käsittelyyn saakka. Oletettavasti työnhakuvelvoitteen, velvoittavien työtarjousten ja heti 1. laiminlyönnistä tuleva selvityspyyntökäytäntö lisää KEHA:n työmäärää.

Työvoimaviranomaisen osalta hallinnollisen työmäärän muutosta on vaikea arvioida. OZ1-tiedotteiden poistuminen vähentää hallinnollisen työn määrää. KEHA-keskukselle tehtävien selvityspyyntöjen määrä kasvaa samalla.

TE-viranomaisen on edelleen harkittava, onko asiakkaan työnhakuvelvoitteen täyttäminen tapahtunut asianmukaisesti. Nykyisen mallin mukaan asiakasta on voitu huomauttaa aiheettomista hakemuksista ja 1. kerralla on tullut OZ1 huomautus ja asiakas on voinut korjata toimintaansa menettämättä etuutta heti. Jatkossa tehtäisiin suoraan selvityspyyntö, mikä voi nostaa viranomaisen kynnystä arvioida hakemus aiheettomaksi ja ohjata välttämään selvityspyyntöjen tekemistä epäselvissä tilanteissa. Viranomaisella on myös vastuu informoida asiakasta velvollisuuksista. Etenkin työnhakuvelvoitteen osalta asian ymmärtäminen asiakkaan taholta voi olla haastavaa ja konfliktien lisääntyminen on mahdollista, koska asiakasta ei voida enää ohjata keveämmällä huomautuksella toimimaan oikein.

4. Tulisiko työttömyysturvalain 2 a luvun 9 ja 10 §:n soveltamisalaa laajentaa uusiin työnhakijaa etuuden saamisen edellytyksenä velvoittaviin toimiin? Mitä nämä toimet olisivat ja miksi velvoittavuutta tulisi laajentaa niihin? Jos mahdollista, esittäkää myös arvio mahdollisen laajennuksen vaikutuksista.

Suunnitelman velvollisuuksissa on tällä hetkellä tehtäviä, joista ei tule seuraamusta: Luen työnhakijan oikeudet ja velvollisuudet. Kun uudistuksen tarkoitus on korostaa

työllistymissuunnitelman merkitystä seuraamuksen uhallä, olisiko syytä pohtia sellaisten tehtäviä poistamista suunnitelman yhteydestä, joiden tekemättä jättämisestä ei kuitenkaan seuraamusta aseta. Tämä tukisi myös tavoitteita mallin yksinkertaistamisesta ja selventämisestä.

Palosaari Tiina

BusinessOulu - BusinessOulu, työllisyyspalvelut